

● אספקת חשמל לכפר המצרי, אשר תעלה 360 מיליון דולר, מזה תלוה ברית-המועצות למצרים 200 מיליון.

● פיתוח שקע-קטארה במדבר המערבי, על-ידי שימוש באנרגיה גרעינית לחפירת תעלה מן הים-התיכון ועד לשקע. מפל-המים, בגובה 133 מטרים, אשר יוצר, ינוצל להפקת אנרגיה חשמלית שתספק את כל צרכי האיזור המשתרע מאלכסנדריה מערבה, עד גבול לוב.

● טיוב 1,750,000 דונם אדמה צחיחה במדבר המערבי, אשר ישמש מעין „הוכחה“ ליכולתה של החקלאות הסוב-ייטית לסייע לארצות המתפתחות.

תולדות הקמת הסכר

גלגולים רבים עברו על סכר אסואן עד להשלמתו. בנייתו לוותה אכזבות ותקוות, קנוניות בין-לאומיות ואף מלחמה אחת. בשל אופיו זה נועד הסכר לשמש סמל לגאוה לאומית עבור נאצר, בדומה לפי-ראמידות עבור הפרעונים הקדומים; ויחד עם זאת גם מקור לפיתוח כלכלי. ואילו לברית-המועצות משמש המפעל ביטוי

במעמד נשיאי ברית-המועצות ומצרים ובהשתתפות משלחות מרוב ארצות ערב, נתנך ב-15 בינואר 1971 הסכר הגבה באסואן.

זהו מפעל הפיתוח הגדול ביותר במצרים, מאז חפירת תעלת סואץ ב-1869 ובעיני מצרים רבים מסמל את כניסתה של ארץ-הנילוס לעידן התעשייתי והטכנולוגי. תולדות הקמתו של סכר אסואן, הן במידה רבה תולדותיה של מצרים הנאצרית. ב-משך 10 שנות הקמתו, עמד המפעל במר-כו „המלחמה הקרה“ באזורנו וסימל את גלישתה ההדרגתית של מצרים לחיק ברית-המועצות.

ואמנם, עצם השתתפותו של נשיא הסוב-ייט העליון, ניקולאי פודגורני, בטכס חנוכת הסכר, סימלה את התמורה הרבה שחלה במעמדה של מוסקבה באזורנו. תוך חמש-עשרה שנה, הפכה ברית-המועצות לגורם החשוב ביותר בחייה הצבאיים, המ-דיניים והכלכליים של מצרים.

בנאום שהשמיע פודגורני באסואן, הבטיח, כי גם בעתיד תספק ברית-המועצות ל-מצרים את כל הנשק והציוד הצבאי הדר-רושים לה, וכי בדעתה להשתתף במימון של שלושה מפעלי פיתוח חדשים ובהק-מתם:

סכר אסוראן

ש' שגב

העבודה עצמה החלה ב-9 בינואר 1960 — תקופת שיא במעמדו האישי של נאצר, אשר עמד אז בראש האיחוד המצרי-סורי. בנוכחות מוחמד החמישי, מלך מרוקו, ונשיאה לשעבר של סוריה, שוכרי קוואלי, לחץ נאצר על כפתור חשמלי ופוצץ 11 טון גז של סלעי גרניט. כך החל השלב הראשון בהקמת הסכר, בו הועסקו כ-15 אלף פועלים מצריים ומאות אחדות של מומינים סובייטיים.

ב-14 במאי 1964, בפני כ-30 אלף פועלים ובנוכחות נשיאי עיראק ותימן, לחצו ניקיטה חרושצ'וב וגמאל עבד-אנ-נאצר על כפתור חשמלי ובעקבות הפיצוץ שגרר — הוטח הגילוס מאפיקו לתעלה צדדית.

היה זה האות לפתיחת השלב השני ב-בנייתו של הסכר הגבוה באסואן. במפעל עבדו כ-30 אלף מצרים וכ-5 אלפים מומינים סובייטיים. מבין העובדים המצריים — אומנו 18 אלף ב-75 מקצועות שונים, ובכך צומצם בהדרגה מספר המומחים הסובייטיים. עתה נותרו במפעל 92 מומינים סובייטיים בלבד ומספרם יצטמצם בקרוב ל-40. אלה אמורים לפקח, בעיקר, על פעולת התקינה של הסכר ועל תחנת הכוח החשמלית שהוקמה בו.

בהתנגדותו הנמרצת לברית בגדאד, בהשתלבותו בגוש הנייטראליסטי, האנטי-מערבי; ובחתימתו על עסקת-נשק עם צ'כוסלובקיה ב-1955.

אף על פי כן, קיוותה ארצות-הברית, כי לאור המוניטין שיצאו לו, יסתפק נאצר במה שהשיג ולא יחריף את סכסוכו עם מעצמות המערב. אך שליט מצרים החליט להמר על יוקרתו ולהחריף את המאבק עם ואשינגטון. במאי 1956 הודיע נאצר על הכרתו בסין העממית. שר החוץ האמריקני דאז, ג'ון פוסטר דאלס, הגיב על כך בביטול השתתפות ארה"ב במימון הסכר.

בעקבותיו הלכו בריטניה והבנק העולמי. כתגובה הלאים נאצר, ב-23 ביולי 1956, את תעלת סואץ, מעשה שגרר כידוע, להשתתפותן של בריטניה וצרפת במלחמה נגד מצרים בנובמבר 1956.

כדי להעמיק את חדירתה, העניקה ברית-המועצות למצרים מלווה בסך 100 מיליון דולר לבניית השלב הראשון של סכר אסואן. במרוצת הזמן הוסיפה והעניקה למצרים מלווה נוספים, שהסתכמו ב-340 מיליון דולר מכלל 960 מיליון שהושקעו בבניית הסכר ותחנת הכוח הצמודה אליו.

להעמקת החדירה הסובייטית למזרח-התיכון וליבשת אפריקה.

היה זה המלך פארוק, דווקא, אשר יום את הקמת הסכר בשנת 1948, והטיל על מומחים גרמנים ואיטלקים לתכנן את בנייתו. לאחר שהסכר הקודם באסואן, שבנייתו הושלמה על-ידי הבריטים בשנת 1902, הוגבה פעמיים, המליצו המומחים פה אחד להקים סכר חדש — 7 ק"מ צפון-מזרח לישן, כיוון שכאן, בין הרי גרניט גבוהים, מצטמצם אפיקו של הנילוס עד כדי 700 מטר. נראה היה שפארוק גמר אומר להתחיל בבניה, אך הקשיים הפנימיים, שבאו בעטייה של התבוסה במלחמה עם ישראל, המצוקה הכלכלית העיקרית עליו, והמו"מ עם מעצמות המערב על בעיות המימון התנהלו בעצלתיים.

לאחר ההפיכה של 23 ביולי 1952, הפיח נאצר רוח חיים ברעיון וקשר את גורלו הפוליטי בהשלמת המפעל. בראשית 1956 נדמה היה כי תקוותו של נאצר עומדת להתממש. באביב 1955, אישר הבנק העולמי מלווה גדול למצרים ובסתיו אותה שנה הביעו נכונות גם ממשלות ארצות-הברית ובריטניה להתגייס לעזרתו של מפעל חשוב זה. למרות שבתחום מדיניות החוץ, הנחיל נאצר למערב רק אכזבות

— משמש האגם משכן גם לדגה וכבר עתה מגיע יכול הדגה בו ל-7,300 טונות בשנה. אך בלי למעט מערכו של המפעל, ספק רב הוא אם יביא הסכר מרפא למכאוביה של מצרים. כאשר עלה נאצר לשלטון ב-1952, מנתה אוכלוסיית מצרים 22 מיליון נפש ואילו עתה מונה היא כ-34 מיליון נפש. אם יימשך קצב הריבוי הטבעי הנוכחי — מיליון נפש בשנה — תמנה האוכלוסייה המצרית 44 מיליון נפש ב-1980.

חשמל לכל 3,569 הכפרים במצרים העי-לית. אורכו של האגם הגדול שנוצר מאחורי הסכר, „אגם נאצר“, כ-400 ק"מ, רוחבו 10 ק"מ והוא אוגר בתוכו 78 מיליארד ממ"ק מים — כמות הגדולה פי 15 מן הכמות שנאגרה על-ידי הסכר הישן. זהו האגם המלאכותי השני בגודלו בעולם. נוסף להרחבת שטחי העיבוד — בעיקר השקיית מטעי הכותנה, האורז (יכול של שניים וחצי מיליון טונות ב-1969 לעומת 830 אלף טונות ב-1954) והתירס

בשטח העבודות באסואן נעקרו מיליוני טונות של סלעי גרניט ממקומם ושימשו קרקע לסכר עצום זה שנבנה במתכונתו של מפעל דומה שהוקם בבריית-המועצות, על גדות הדנייפר. כמות הסלעים שהוש-קעה בסכר, גדולה פי 17 מכמות האבן שהושקעה בבניין הפיראמידות ליד קהיר.

גם נאצר, בדומה לקדיבים המצריים של המאה ה-19, לא ייחס חשיבות רבה לאבדן חיי אנוש. למרות ש-430 פועלים מצ-ריים ו-4 מומחים סובייטיים מצאו את מותם במפעל, ו-425 נפצעו — הורה להמשיך בבניה ולהגביר את קצב הע-בודה. גם סכנת ההצפה שנשקפה למקדש רעמסס השני באבויסימפל לא הרתיעה אותו. בסיוע אונסקו, נחלצו לעזרה גור-מים בין-לאומיים אשר מימנו את הרמת המקדש לראש גבעה סמוכה, והאתר ה-היסטורי העתיק בן 3,000 השנים ניצל. גם סכנת ההצפה של מאות כפרים בואדי חלפא, משני צדי הגבול הסודאני-מצרי, נפתרה על-ידי עקירתם של כ-100 אלף תושבים ממקום הולדתם ושיקומם באז-רים אחרים.

העבודה בסכר אסואן הושלמה למעשה ב-23 ביולי אשתקד, אך חנוכתו הרשמית נדחתה, על-פי בקשתו המפורשת של נאצר, עד ליום הולדתו, ב-15 בינואר השנה, כדי לאפשר גם למנהיגי הקרמלין להשתתף בהגיגות. נאצר עצמו לא זכה להגיע למעמד זה ויורשיו חנכו את ה-סכר בשמו.

תוצאות הקמת הסכר

סכר אסואן מתנשא לגובה של 111 מטרים וכמות המים הנאגרת בו תאפשר הגדלת השטח המושקה במצרים כדי שליש. ה-אנרגיה החשמלית שהופקה ממנו בעזרת 12 טורבינות-ענק, הסתכמה אשתקד ב-7 מיליארד קו"ש. מלוא כושר תפוקתה של תחנת הכוח — יהיה כ-10 מיליארד קו"ש — כמות הגדולה פי ארבעה מתפוקת קחשמל במצרים ב-1960. כמות זו עונה כבר עתה על מחצית תצרוכת החשמל במדינה ומספקת לקהיר ובנותיה חלק ניכר מן האנרגיה הדרושה להן. 600 כפרים במצרים העילית מקבלים את אס-פקת החשמל שלהם מן הסכר ובכך עוב-רים כפרים אלה מהפכה חברתית וכלכ-לית מרחיקת-לכת. המגמה היא לספק

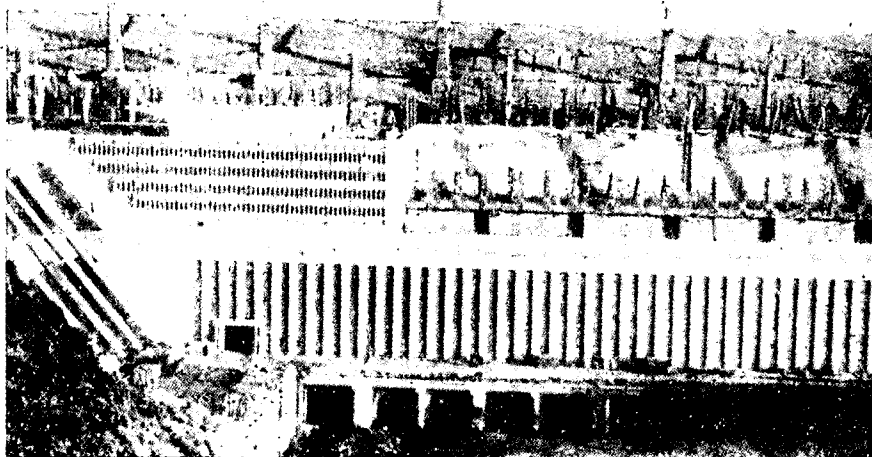

נפש, הפכה בינתיים לאחת הערים החשר-בות בדרום המדינה. נבנה בה שדה-תעופה חדיש ש"קירב" את הסכר לקהיר כדי שעת טיסה במטוס סילון, והפך את אסואן למרכז תעופה בין-לאומי המקשר את מזרח-אפריקה עם מרכזה. בעיר הוקמו שיכונים חדשים לפועלים ולמהנדסי-המפעל והונחו בה יסודות למפעלי תעשייה חשובים. על גדות הנילוס יוקם נמל חדיש אשר יקשר את מצרים עם סודאן השכנה. האנרגיה החשמלית שתופק מן הסכר תנוצל להרחבת תשלובת הברזל והפלדה בחילואן, מפעל ענק שהוקם לפני כ-10 שנים בעזרת גרמניה-המערבית, יורחב עתה על-ידי תוספת של שתי מערכות ייצור, באופן שהתפוקה בו תגדל עד ל-1 מיליון וחצי טונות פלדה בשנה. כן הונחו יסודות למפעל להפקת זרחן ובעצם ימי שהותו של פודגורני בקהיר הונחה אבן-הפינה להקמת מפעל אלומיניום ליד נגעי-חמאדי (אשר לפני שנתיים שימשה מטרה לפשיטת צה"ל). הבוקסיט לייצור האלומיניום יובא מסודאן ותפוקתו החזויה של המפעל תסתכם ב-100 אלף טונות בשנה. כן יאפשר הסכר הקמת מפעל להפקת פוספטים וגם מפעלי פיתוח תעשייתיים אחרים.

עקב פיתוח תעשייתי צפוי זה, עתיד ה-תוצר הלאומי במצרים לגדול בשיעור שנתי של 235 מיליון דולר.

ואמנם, נראה כי מבחינה חקלאית לא הצדיק הסכר באסואן את התקוות שתלו בו ותרומתו העיקרית עשויה להיות דווקא בתחום התעשייה. גודל התרומה בתחום התעשייתי אינו ניתן עדיין למדידה ואת ערכו הסופי של סכר אסואן אפשר יהיה לקבוע רק בעוד שנים אחדות. אולם, כבר עתה ברור כי עקב העבודות באסואן הש-תנה במידה רבה אופיה של מצרים העי-לית. העיר אסואן עצמה, שרק לפני 10 שנים היתה עיירה קטנה בעלת 25 אלף

יבוא החיטה למצרים גדל פי שלושה. כך שתוספת של כ-5 מיליון דונם קרקע ראויה לעיבוד (שמוזה כבר טוייבו למעשה כשני מיליון דונם) — אינה מדביקה ולוא גם את צרכיה המינימליים של האוכלוסיה. על כן, אומרים עתה מומחים בין-לאומיים, כי מצרים „קברה" קרוב למיליארד דולר במפעל יוקרה, שאינו עשוי להושיע אותה. אילו הושקע סכום זה במפעלי תעשייה, עשויה היתה מצרים להפיק תועלת מר-בה יותר.

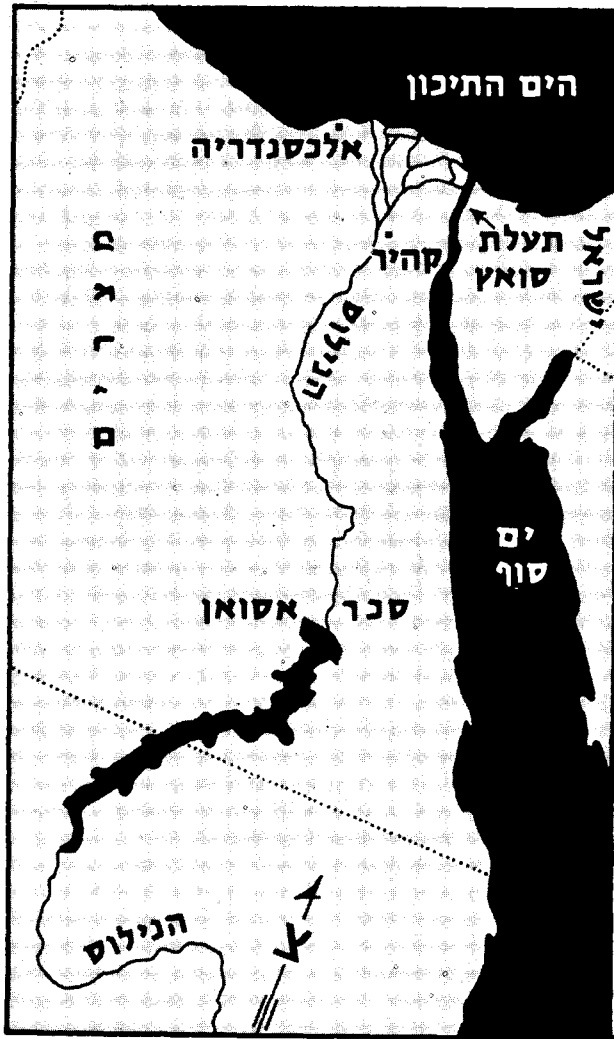
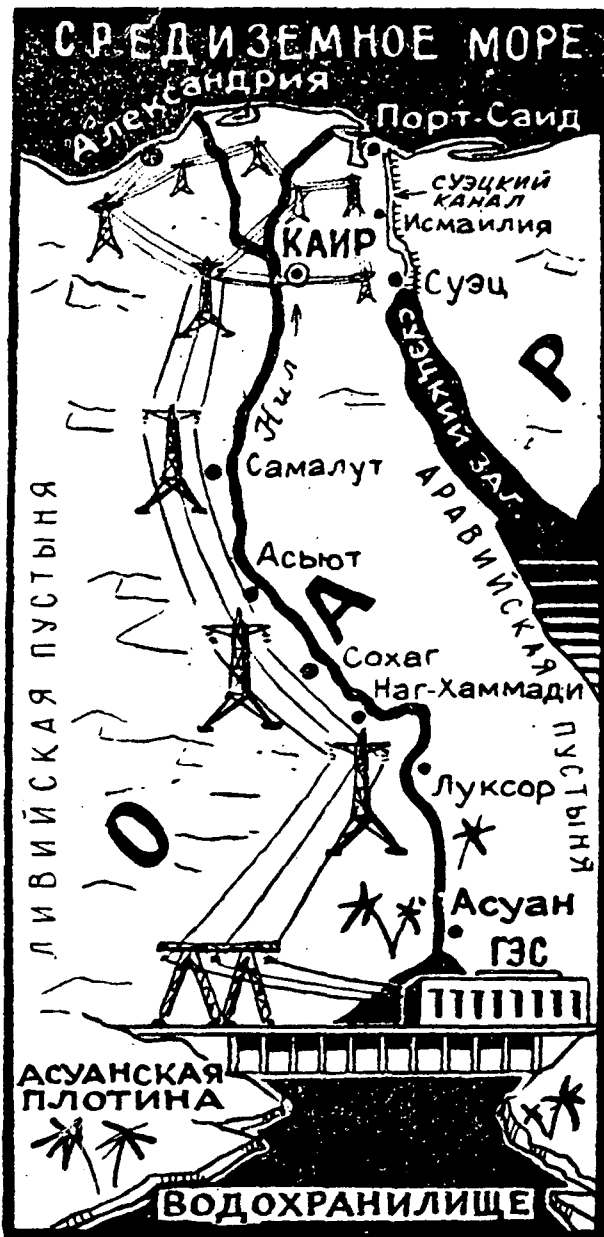

מימין (למעלה): עבודות בנייה בסכר ובאפיק החדש של הנילוס

משמאל (למעלה): מקדש אבירסימבל

מימין (למטה): סכר אסואן הישן (1902)

משמאל (למטה): מראה כללי של הסכר ומפעל החשמל באסואן

מפת סכר אסוואן עם אגם נאצר וקו המתח הגבוה — כפי שפורסם ב"קראסנאיה זבאזדה" הסובייטי

ואף-על-פי-כן עדיין רבים סימני השאלה ביחס לכדאיותו של מפעל, בו הושקעו סכומים כה גדולים. כבר עתה ידוע כי הסכנות לאוכלוסיה הנובית המתגוררת מסביב ל"אגם נאצר" ומעבר לגבול הסודאני, לא פחתו. במימי האגם נוצרו עתה תנאים נוחים להתרבות יתושי הקדחת. ארגון הבריאות הבין-לאומי הזהיר שאם לא תיעשה פעולה מהירה, עלולים שני מיליוני נפש המתגוררים בסביבות הסכר לחלות במחלת המלאריה. זוהי תוצאה מיידית. אך קיימות גם סכנות נוספות, שאת שיעורן קשה עדיין לאמוד. לפני שנבנה הסכר הגבוה, גרפו מימי הנילוס מדי

שנה כ-110 מיליון טונות סחף, המכיל טיין עשיר במרכיבי מזון ובחמרים שתרמו להעשרת הדגה באיזור הדלתא ובאגן המזרחי של הים-התיכון. עם השלמת הסכר פחת שלל הדיג באיזור הדלתא מ-40 אלף טונות ל-500 טון בשנה. תוצאה אחרת: הסחף חיזק בעבר את החוף החולי באיזור הדלתא. אולם עתה, נחלש החוף והים מכרסם בו ומאיים להשחית מטעים ולהציף כפרים שלמים. כבר עתה ידוע כי שני קילומטרים חוף באיזור ה-דלתא נהרסו בגלי הים, בהיעדר הטיין. מוסדות האו"ם החליטו להקציב 2 מיליון דולר למחקר אשר יקבע באיזון מידה

הביאה הקמת סכר אסואן להגברת המליחות באגן המזרחי של הים-התיכון.

סיכום

על אף התקלות אל למישהו להפחית בערכו של המפעל, הן מבחינה כלכלית והן כביטוי למאמץ המדיני של ברית-המועצות במזרח-התיכון.

המאבקים המדיניים שנתלו להקמת הסכר הגבוה באסואן ב-15 השנים האחרונות, שיוו לו חשיבות החורגת בהרבה מן המסגרת של מפעל פיתוח מקומי.

מתוך דברי לידל הארט (המשך מעמוד 20)

רק הזמן בלבד עשוי להכריע האמנם תוצאתו של הקרבן — יש בה משום פיצוי ראוי לכישלון לכאורה כמנהיג, המעטה עליו כבוד כאדם. הוא נמנע לפחות משגיאתם המקובלת של מנהיגים — זו של הקרבת האמת למען נוחות השעה, בלי שיהא בכך בסופו של דבר, יתרון לעניין שבשמו ולמענו הם פועלים.

היש דרך מעשית, בה ניתן למזג את ההתקדמות לקראת השגת האמת עם ההתקדמות לקראת קבלתה על-ידי הרבים? פתרון לבעיה זו נסתמן מתוך התבוננות בעקרונות אסטרטגיים — המצביעים על חשיבות התמדה ודבקות במטרה, וכן על החשיבות של התירה לקראתה בדרך אשר תתאים לנסיבות. התנגדות לאמת — היא דבר בלתי-ימנע, וביחוד אם אותה אמת לובשת דמות של רעיון חדש; אולם התנגדות זו ניתנת להקטינה על-ידי משקיעים מחשבה לא רק במטרה גופה אלא גם בשאלת דרכי הגישה אליה. הימנע מהתקפה חזיתית על עמדה מבוססת ויציבה — והשתדל לעקפה על-ידי

תנועה-אגפית, כך שצד חדיר יותר יחשף בפני מבקע האמת. אולם, בכל גישה בלתי-ישירה כזאת דאג-נא לכך כי לא תסטה מן האמת — כי אין דבר הגוזר כל כך על קידומה הממשי של האמת מאשר השקיעה לתוך הבלתי-אמתי. בהשקיפנו אחורנית על שלבים בהם זכו מחשבות חדשות להתקבל על דעת הרבים — רואים אנו כי התהליך הוקל שעה שניתן היה להציגן לא כמשהו חדש מיסודו, כי אם כתחייתו, בלבוש חדיש, של עקרון או נוהג מקודש-מסורת שנשתכח. אין כל צורך להשתמש בהונאה לשם כך, אלא להקפיד ולגלות את הקשר בין הדברים ולציין — כי אין החדש תחת השמש. דוגמה נאה לכך שימש האופן בו רוככה ההתנגדות למיכון על-ידי הציון פירי הרכב המשוריין הנייד — הטנק מהיר-התנועה — הריהו, ביסודו של דבר, רק יורשו של הפרש-המשוריין, והוא-הוא האמצעי הטבעי להחייאת מחדש את התפקיד המכריע אשר חיל-הפרשים מילא אותו בדורות-עברו.